

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 338.43:001.895

*Кравець І.В.,
к.е.н., ст. викладач кафедри економічної
теорії та інтелектуальної власності,
Житомирський національний агроекологічний університет*

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ФАКТОРІВ ВИРОБНИЦТВА В ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. На сучасному етапі хаотичного розвитку економічних систем діяльність сільськогосподарських підприємств України характеризується низьким рівнем ефективності та конкурентоспроможності на зовнішньому та внутрішньому ринку, що є наслідком реалізації ресурсорієнтованої стратегії та відсутності дієвих стимулів до ведення інноваційної діяльності суб'єктами підприємництва. Аналіз стану сільськогосподарських підприємств свідчить, що наявні абсолютні переваги не можуть забезпечити формування конкурентного потенціалу внаслідок низької адаптивності системи аграрних економічних відносин до технічних, технологічних та управлінських інновацій.

Ключовим вектором розвитку сучасного суспільного постіндустріального суспільства, яке формується під впливом інформатизації та комп'ютеризації, є інтелектуалізація всіх сфер суспільного виробництва. Процеси інтелектуалізації відбуваються не тільки у високотехнологічних сферах виробництва, вони мають місце у всіх традиційних галузях економічної діяльності, і галузь сільського господарства не є виключенням. Інтелектуалізація факторів виробництва в діяльності сільськогосподарських підприємств є результатом революційних змін в контексті техніко-технологічного укладу і, одночасно, виступає передумовою для формування якісно нової системи соціально-економічних та організаційно-економічних відносин в аграрній сфері. Ефективна реалізація інтелектуального потенціалу в розрізі окремих факторів виробництва та синергетичний синтез таких результатів сприятиме підвищенню рівня конкурентоспроможності окремих суб'єктів господарювання та сільського господарства в цілому.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Науковий підхід щодо розкриття факторів виробництва як самостійних об'єктів дослідження був закладений ще у роботах представників класичної школи політичної економії (К. Маркс, У. Петті, Д. Рікардо, А. Сміт) та отримав подальший розвиток в межах неокласичних та неокейнсіанських теорій економічного зростання (Ч. Дуглас, Ч. Кобб, В. Леонтьєв, П. Самуельсон, Р. Солоу, А. Уолтер, Р. Харрод та ін.). Значний внесок у дослідження факторів виробництва продукції вітчизняних сільськогосподарських підприємств зробили: В. Андрійчук, П. Гайдучський, В. Геєць, А. Даниленко, М. Дем'яненко, М. Зубець, С. Кваша, І. Лукінов, Є. Майовець, Б. Пасхавер, П. Саблук, Є. Ходаківський, В. Юрчишин та ін. Водночас, незважаючи на цінність проведених досліджень, концепція інтелектуалізації факторів виробництва в діяльності сільськогосподарських підприємств у контексті інноваційного розвитку потребує більш глибокого наукового розкриття. Зокрема, потребують системного та детального обґрунтування теоретико-прикладні аспекти формування інтелектуальної складової виробничих факторів у напрямі отримання конкурентних переваг з урахуванням специфіки внутрішнього потенціалу підприємств. Недостатнє висвітлення цих питань у вітчизняній економіці зумовило необхідність проведення дослідження.

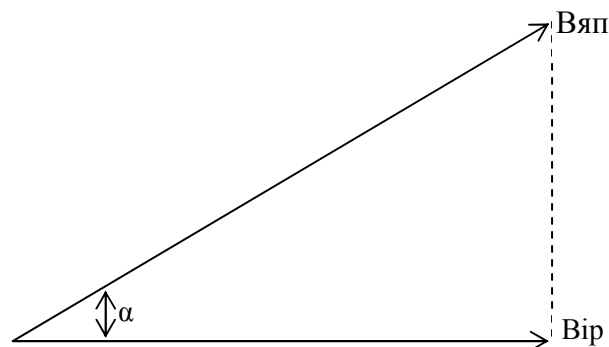
Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування концептуальних положень щодо змісту процесу інтелектуалізації факторів виробництва сільськогосподарської продукції та розробка практичних рекомендацій щодо його активізації в контексті інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Факторами сільськогосподарського виробництва, як складової суспільного виробництва, є: праця, капітал, земля, підприємницькі здібності, наука, інформація, екологія та час. В сучасній економічній літературі більш деталізовано розглядають поняття «ресурси» аграрних підприємств [1, с. 177; 2, с. 208-230,], а серед факторів особливо виокремлюють ті, що впливають на розміщення і спеціалізацію сільськогосподарського виробництва: природно-кліматичні, економічні, біологічні та соціальні [1, с. 535]. Слід зазначити, що поняття «фактори» виробництва є значно ширшим, ніж поняття «ресурси», а чинники розміщення та спеціалізації сільськогосподарського виробництва виступають інтегрованими або похідними від основних факторів.

Реалізація інтелекту в виробництві сільськогосподарської продукції можлива тільки через інтелектуальну працю індивіда, який використовує матеріальні та нематеріальні фактори виробництва, що представляють собою працю, оснащену минулими знаннями. В умовах інтелектуальної економіки відбувається зростання продуктивності праці, зниження частки фізичних затрат у виробництві кінцевого продукту та збільшення частки нематеріальних ресурсів (знань) працівників, які здійснюють попередні по відношенню до виробництва (дослідницькі) і наступні (реалізаційні) бізнес-процеси. Таким чином, в результаті зміни змісту трудового процесу і особливостей його організації на рівні сучасного підприємства, посилюється взаємозв'язок між інтелектуальним потенціалом індивіда та наявними виробничо-господарськими операціями, тобто людина, використовуючи нові знання та методи їх впровадження, має неопосередкований вплив на розвиток та застосування факторів виробництва.

Дослідження інтелектуальних підприємств (ІП) виявило, що вони краще всього пристосовуються там, де організація знаходиться в стані порядку на межі хаосу (on the edge of chaos), в якому ступінь стійкої стабільності нерозривно пов'язаний з гнучкою адаптацією [6, с. 18; 7, с. 129-146]. В результаті, повільний і впорядкованим чином мінливий процес менеджменту прискорюється революційними, швидкими нововведеннями за рахунок оновлення капіталу, використання нових методів виробництва, опанування нових та розширення існуючих ринків збуту продукції, безперервного підвищення кваліфікації персоналу. Ще більше прискорення процесів менеджменту відбувається у випадку, коли концепція підприємства полягає в полі філософії «кайдзен»¹.

Поняття інтелектуалізації факторів виробництва сільськогосподарської продукції тісно пов'язано з категорією якості підприємства, оскільки процес формування та застосування нових знань спрямований на вдосконалення, на позитивні якісні зміни у діяльності структурних елементів організації та її ефективне функціонування на ринку. На рис. 1 зображено схему взаємодії вектора якості підприємства (Вяп) з вектором інтелектуального розвитку (Вір).

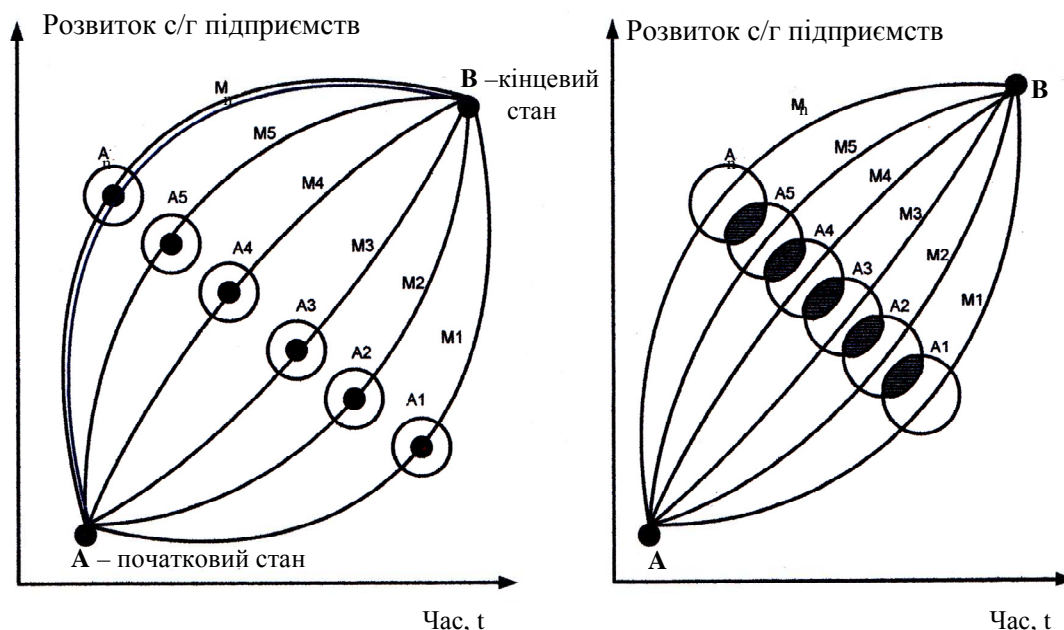
Рис. 1. Геометричний образ взаємодії якості сільськогосподарського підприємства з його інтелектуальним розвитком

Джерело : адаптовано за [7, с. 18; 8, с.131]

Суть такої взаємодії полягає в тому, що якість підприємства характеризується двома величинами: модулем (рівнем ефективності функціонування підприємства) та напрямом α , який визначається компонентами концепції якості 6М: матеріали (materials) – M1, машини, обладнання (machines) – M2, персонал (man) – M3, методи (methods) – M4, система вимірювання (metrology) – M5, оточуюче середовище (media) – M6 [8, с. 129-146]. Кількість даних компонент, на нашу думку, при певних обставинах може бути збільшена до необхідної кількості M_n .

На рис. 2 зображено середовище розвитку сільськогосподарських підприємств (U) при інертному (2а) та активному (2б) стані інтелектуальних резервів виробничих факторів, де M1-Mn – фактори виробництва, A1-A_n – аттрактори кожного з факторів.

¹ Кайдзен (яп. 改善) – японська філософія або практика, яка фокусується на безперервному вдосконаленні процесів виробництва, розробки, допоміжних бізнес-процесів і управління, а також усіх аспектів життя. Термін «кайдзен» став широко відомий завдяки однойменній книзі Масаакі Імаї (1986, *Kaizen: The Key to Japan's Competitive Success*), а у 1993 році він увійшов до нового видання «New Shorter Oxford English Dictionary», який визначає кайдзен як безперервне вдосконалення методів роботи, особистої ефективності і так далі, тобто як філософію бізнесу. В японській мові слово «кайдзен» означає «безперервне вдосконалення».

а) середовище розвитку с/г підприємств при інертному стані інтелектуальних резервів

б) середовище розвитку с/г підприємств при активному стані інтелектуальних резервів

Рис. 2. Середовище розвитку сільськогосподарських підприємств

Джерело : адаптовано за [6, с. 119; 7, с. 11]

Атрактори забезпечують центри тяжіння кайдзен-процесів менеджменту, які в свою чергу будуть спрямовувати траєкторію розвитку сільськогосподарського підприємства за кінцевим (бажаним) напрямом функціонування (1):

$$\overline{f(U)} \subset U, \quad (1)$$

де U – область (мікросередовище розвитку сільськогосподарських підприємств), яка спрямована суворо всередину себе динамікою під дією кайдзен-процесів.

Тоді максимальним атрактором системи функціонування підприємства в обмеженні на U (його середовищі) буде перетин усіх його образів під дією динамічних бізнес-процесів (2):

$$A_{max} = \bigcap_{n=1}^{\infty} f^n(U), \quad (2)$$

де A_{max} – максимальний атрактор n -го фактору в системі функціонування та розвитку сільськогосподарського підприємства, обмежений областю U (від 1 до ∞).

Удосконалення кожного фактора виробництва в сільськогосподарських підприємствах на основі концепції «кайдзен» відбувається шляхом спрямування траєкторій інтелектуальних, інноваційно-інвестиційних можливостей та бізнес свідомості персоналу у напрямі позитивного ефекту функціонування підприємства при умові його безупинного розвитку у часі. Векторний напрям задають еволюційні економічні, інноваційні та інші зміни в межах та поза межами підприємства, на меті яких є ефективна та інтелектуальна економіка в умовах сталого розвитку. Кінцевий напрям функціонування сільськогосподарських підприємств в даному випадку – це інноваційна організація, яка за умови активізації інтелектуальних резервів різних факторів (компонент) досягає максимально позитивного синергетичного (економічного, соціального та екологічного) ефекту.

Економічний ефект проявляється в підвищенні рівня рентабельності сільськогосподарських підприємств. Кількісний результат взаємодії компоненти науки та капіталу можна спостерігати при освоєнні підприємством технічних та технологічних інновацій. Так, інвестуючи в основний капітал, підприємство не тільки нарощує свої потужності, воно використовує результат активізації інтелектуальних резервів науки у вигляді нових розробок, устаткування, техніки, що, як правило, веде до покращення результатів функціонування підприємства. І навпаки, послаблення або тривала відсутність такої взаємодії призводить до економічної кризи (рис. 3).

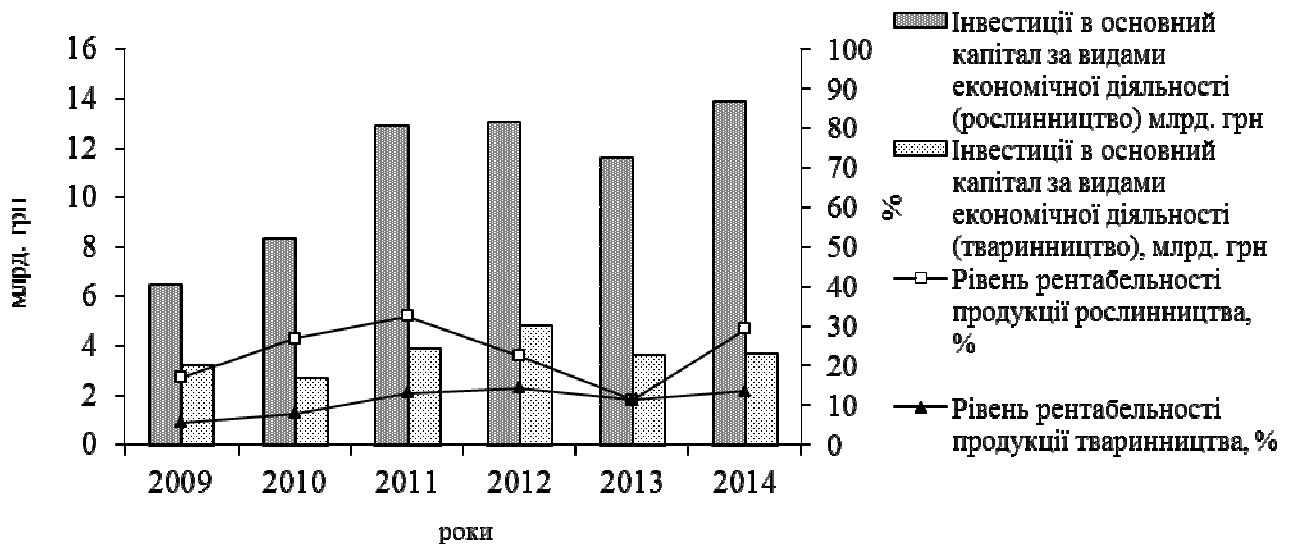

Рис. 3. Динаміка інвестицій в основний капітал та рівня рентабельності продукції сільського господарства

Джерело : побудовано за даними Державної служби статистики України [3; 5]

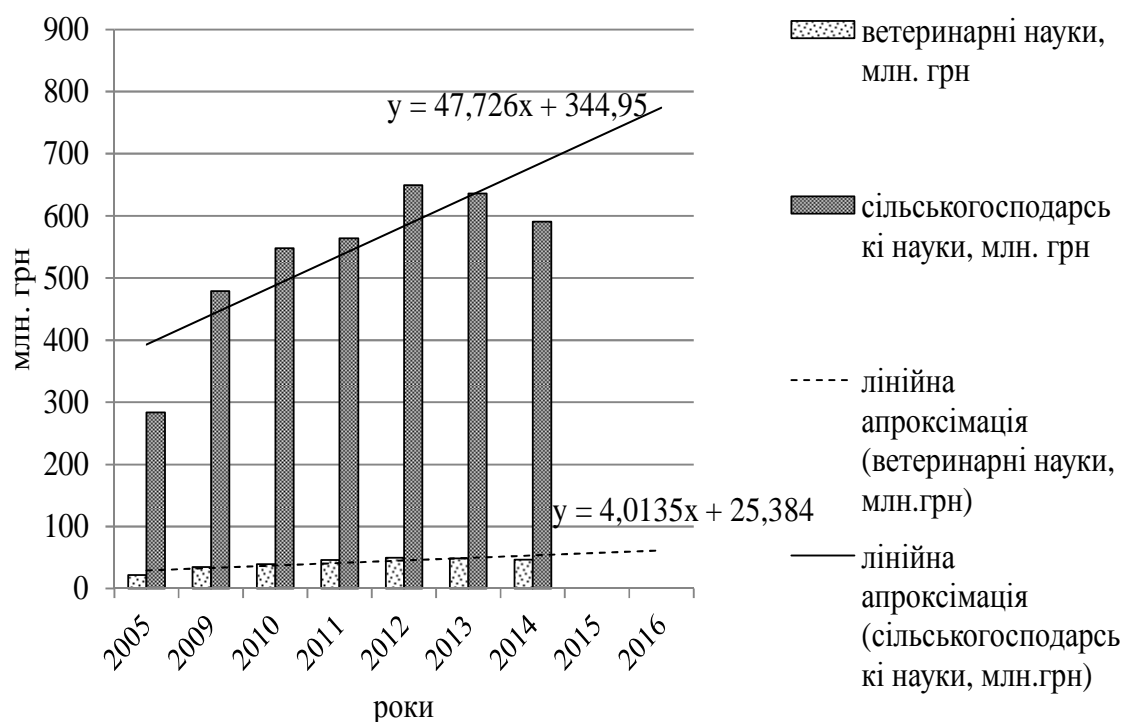
Аналіз динаміки інвестицій в основний капітал сільськогосподарських організацій і відповідних змін рівня рентабельності виробництва продукції рослинництва та тваринництва чітко виявляє таку закономірність. Проте короткостроковість такого реагування не є позитивним моментом, оскільки це свідчить про: а) недостатній рівень впровадження інновацій; б) невірну інтерпретацію інвестицій в контексті розподілення грошових засобів не до витрат, що формують собівартість, а до основного капіталу.

У процесах інтелектуальної праці, її продуктивності важливу роль відіграє можливість належного здійснення наукових та науково-технічних робіт, навчання, підвищення кваліфікації, зміни спеціалізації та ін. Продукт інтелектуальної праці приймає форму знаряддя праці, коли поточні знання використовуються для подальшої інтелектуальної праці; при цьому розвиток ноосфери має стимулюватися інтересами розвитку матеріального виробництва, і відбуватися по відношенню до останнього випереджаючими темпами.

На рис. 4 зображено динаміку обсягів фінансування наукових та науково-технічних робіт в сільськогосподарських та ветеринарних науках. Загальний обсяг фінансування наукових та науково-технічних робіт в 2014 р. порівняно з 2005 р. збільшився у 2 рази і становив 637,81 млн. грн. Фінансування за рахунок державного бюджету склало 76,02 % (484,86 млн. грн.) загального обсягу, що на 10,9 % більше, ніж у 2005 р. Обсяг власних коштів підприємств та коштів замовників-організацій України, спрямованих на виконання наукових та науково-технічних робіт, становив 148,9 млн. грн., що на 93,3 % більше, ніж у 2005 р. Натомість частка коштів замовників іноземних держав зменшилася в 2 рази, і в 2014 р. складала 0,78% (5,2 млн. грн) в загальній структурі асигнувань на наукові та науково-технічні роботи в сільськогосподарських та ветеринарних науках.

Фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт має тренд, що зростає, і в умовах інтелектуальної економіки так і має бути. Проте, питома вага витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у ВВП України із року в рік зменшується, в той час як в розвинених країнах вона постійно зростає. Так, в 2005 р. питома вага на виконання наукових та науково-технічних робіт у ВВП України становила 0,99%, а в 2014р. – 0,66%. Наприклад, за даними Євростату даний показник країн Євросоюзу (ЄС-28) постійно збільшується: з 1,76% в 2005 р. до 2,01% в 2013 р., а в окремих країнах (Фінляндія, Швеція, Данія) він становить понад 3% [4, с. 154-156].

В країнах-лідерах світового інноваційного розвитку (Японія, Данія, США, Німеччина та ін.) наукові дослідження фінансуються переважно приватним сектором, який має потребу у конкретних розробках. Завдяки цьому система відносин держави з науковою сферою в цих країнах налаштована на те, щоб науковці мали можливість ефективного виконання своїх функцій та забезпечували функціонування системи комерційної реалізації наукового потенціалу. Такі факти свідчать про створення належних умов в даних країнах для розвитку інноваційного бізнесу, який зацікавлений у використанні НДДКР як основи для підвищення конкурентоспроможності власного підприємства. Отже, можемо констатувати, що швидшими темпами розвиваються ті країни, де значна увага приділяється науковим дослідженням, винахідництву, вкладаючи у ці сфери значні капіталовкладення.

Рис. 4. Фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт за галузями наук (сільськогосподарські та ветеринарні)

Джерело : побудовано за даними Державної служби статистики України [4]

Таким чином, в основі концепту «інтелектуалізація факторів виробництва» в будь-якій галузі, і галузі сільського господарства зокрема, лежить антропократичний підхід, який розглядає людський капітал як форму економічної життєдіяльності, притаманну інноваційній економіці. Освіта та наука виступають як самозбагачення життєдіяльності людини, що сконцентровано на виробництві (можливостях) і споживанні (потребах) продукції та послуг у сільському господарстві. Розвиток та фінансування антропократичної системи знань забезпечує високу соціально-економічну ефективність сучасного господарювання, відображає особливі вимоги до якості власне економічних знань. Суть цих вимог полягає в тому числі і в виробничій діяльності знань, що забезпечують ноосферний тип відтворення. Імператив синергії економічних та ноосферних знань створює передумови для ефективного функціонування та інноваційного розвитку сучасних сільськогосподарських підприємств.

Висновки з проведеного дослідження. В результаті дослідження інтелектуалізації факторів виробництва сільськогосподарської продукції виявлено, що в інвестиційній та інноваційній діяльності вітчизняних сільськогосподарських підприємств пріоритет надається технічним, а не технологічним чи управлінським інноваціям. Тому можна стверджувати, що процеси інтелектуалізації факторів виробництва реалізуються сьогодні в індустріальному форматі, темпи технологізації та рівень свідомості персоналу недостатні для активізації інтелектуальних перетворень в переважній частині сільськогосподарських підприємств. В якості причин, що зумовлюють недостатній ступінь інтелектуалізації сільськогосподарських підприємств, виступають: суперечливість інституційного економічного середовища, що проявляється у відсутності дієвих інститутів з трансферу знань у вітчизняне сільськогосподарське виробництво, комерціалізації інновацій та забезпеченні замкнутого інноваційного циклу; відсутність нейтральності податкового регулювання щодо процесів накопичення та реалізації інтелектуального потенціалу тощо.

В розрізі даної проблематики представляється необхідним подальше дослідження питання інтелектуалізації сільськогосподарських підприємств у контексті формування, проектування та реалізації інституцій, що забезпечать адаптацію економіки сільського господарства до системних і базисних інновацій управлінського, технологічного, продуктового та організаційного типу.

Бібліографічний список

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств : [підручник] / В.Г. Андрійчук. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.

2. Дем'яненко С.І. Менеджмент аграрних підприємств : [навч. посібник] / С.І. Дем'яненко. – К. : КНЕУ, 2005. – 347 с.
3. Капітальні інвестиції в Україні за 2009-2013 рр. : [статистичний збірник] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2005-2014 рр. ; [статистичний збірник] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
5. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах України за 2009-2014 рр. : [статистичний збірник] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
6. Рубинштейн М.Ф. Интеллектуальная организация / М.Ф. Рубинштейн, А.Р. Фирстенберг. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 192 с.
7. Шелковникова И.В. Экономический анализ команд качества / И.В. Шелковникова, Б.И. Герасимов, А.Ю. Сизикин ; [под науч. ред. д-ра экон. наук Б.И. Герасимова]. – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2006. – 108 с.
8. Caddy I. Intellectual capital: recognizing both assets and liabilities / I. Caddy // Journal of Intellectual capital. – 2000. – no. 2. – V. 1. – pp. 129-146.

References

1. Andriichuk, V.H. (2002), *Ekonomika ahrarnykh pidpryemstv* [Economics of agricultural enterprises], textbook, KNEU, Kyiv, Ukraine, 624 p.
2. Demianenko, S.V. (2005), *Menedzhment ahrarnykh pidpryemstv* [Management of agricultural enterprises], tutorial, KNEU, Kyiv, Ukraine, 347 p.
3. *Kapitalni investytsii v Ukraini za 2009-2013 rr.* [Capital investments in Ukraine in 2009-2014], *statystychnyi zbirnyk* [Statistical Yearbooks], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (access date March 11, 2016).
4. *Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini u 2005-2014 rr.* [Scientific and innovation activity in Ukraine in 2005-2014], *statystychnyi zbirnyk* [Statistical Yearbooks], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (access date March 12, 2016).
5. *Osnovni ekonomichni pokaznyky vyrobnytstva produktsii silskoho hospodarstva v silskohospodarskykh pidpryemstvakh Ukrainy za 2009-2014 rr.* [The Main economic indicators of agricultural production in agricultural enterprises of Ukraine for 2009-2014], *statystychnyi zbirnyk* [Statistical Yearbooks], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (access date March 11, 2016).
6. Rubinshteyn, M. and Firstenberg, A.R. (2003), *Intellektualnaia organizatsiia* [The intellectual organization], INFRA-M, Moscow, Russia, 347 p.
7. Shelkovnikova, S.V., Gerasimov, B.I. and Sizikin, A.Yu. (2006), *Ekonomicheskyy analiz komand kachestva* [Economic analysis of the quality of instruction], Izd-vo Tamb. gos. tekhn. un-ta, Tambov, Russia, 108 p.
8. Caddy, I. (2000), "Intellectual capital: recognizing both assets and liabilities", *Journal of Intellectual capital*, no. 2, V. 1, pp. 129-146.

Кравець І.В. ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ФАКТОРІВ ВИРОБНИЦТВА В ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Мета – обґрунтування концептуальних положень щодо змісту процесу інтелектуалізації факторів виробництва сільськогосподарської продукції та розробка практичних рекомендацій щодо його активізації в контексті інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Методика дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є базові положення економічної теорії, системний підхід до вивчення економічних явищ, розробки та дослідження вітчизняних і закордонних науковців з питань інтелектуалізації факторів виробництва. У процесі дослідження використано такі методи: абстрактно-логічний (для теоретичних узагальнень і формулювання висновків, уточнення понять, що стосуються предмета дослідження); економіко-статистичний, зокрема його прийоми: порівняння (зіставлення фактичних даних звітного року з даними за попередні періоди), рядів динаміки (для виявлення тенденцій розвитку досліджуваних явищ, встановлення причин зміни окремих їх параметрів).

Результати. На основі вивчення та узагальнення зарубіжного та вітчизняного досвіду визначено сутність інтелектуалізації факторів виробництва. Здійснено оцінку ефективності функціонування та інвестиційного забезпечення вітчизняних сільськогосподарських підприємств та галузей науки, що впливають на активізацію процесу інтелектуалізації факторів виробництва. Визначено основні причини низького рівня впровадження інновацій в сільськогосподарських підприємствах, запропоновано шляхи їх усунення.

Наукова новизна. Удосконалено трактування сутності поняття «інтелектуалізація факторів виробництва», в основі якого лежить антропократичний підхід, що розглядає людський капітал як форму економічної життєдіяльності, притаманну інноваційній економіці.

Практична значущість. Отримані результати дослідження сприятимуть реалізації стратегії інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств і можуть бути застосовані для розробки стратегії стабільного наукового забезпечення підприємництва на селі у межах сумісного проекту Міністерства аграрної політики та

продовольства та Міністерства освіти та науки України.

Ключові слова: інтелектуалізація, фактори виробництва, інновації, кайдзен, сільськогосподарські підприємства.

Kravets I.V. THE PRODUCTION FACTORS INTELLECTUALIZATION IN ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Purpose is to substantiate the conceptual provisions concerning the content of the production factors intellectualization in agricultural production and elaboration of practical recommendations for its activation in the context of agricultural enterprises innovative development.

Methodology of research. Theoretical and methodological basis of research are the underlying principles of the economic theory, a systematic approach to the study of economic phenomena, the development and research of domestic and foreign scientists on issues of production factors intellectualization. In the research used such methods as: abstract-logical (theoretical generalizations and the formulation of conclusions, clarification of concepts relating to the subject of the research); Economics and statistics, in particular techniques: a comparison (comparison of actual data with earlier periods), time series (to detect trends of development of the studied phenomena, the causes of individual changes their settings).

Findings. On the basis of studying and generalization of Ukrainian and foreign experience the essence of production factors intellectualization was defined. The appraisal of the performance and the investing on domestic agricultural enterprises and of science branches, which affected the activation of the production factors intellectualization process, was done. The main causes of the low level of innovations implementation in agricultural enterprises and suggestions to their elimination were proposed.

Originality. The interpretation of the essence of the concept of "intellectualization of factors of production" was improved, which is based on anthropological approach that considers human capital as a form of economic activity inherent in the innovation economy.

Practical value. The obtained results will contribute to the implementation of the strategy of agricultural enterprises innovative development, and can be applied to develop the strategy of entrepreneurship scientific support in rural areas within the framework of the joint project of the Ministry of agrarian policy and food and the Ministry of education and science of Ukraine.

Key words: intellectualization, factors of production, innovations, Kaizen, agricultural enterprises.

Кравец И.В. ИНТЕЛЛЕКТУАЛИЗАЦИЯ ФАКТОРОВ ПРОИЗВОДСТВА В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Цель – обоснование концептуальных положений относительно толкования процесса интеллектуализации факторов производства сельскохозяйственной продукции, и разработка практических рекомендаций по его активизации в контексте инновационного развития сельскохозяйственных предприятий.

Методика исследования. Теоретической и методологической основой исследования являются базовые положения экономической теории, системный подход к изучению экономических явлений, разработки и исследования отечественных и зарубежных ученых по вопросам интеллектуализации факторов производства. В процессе исследования использованы следующие методы: абстрактно-логический (для теоретических обобщений и формулирования выводов, уточнения понятий, касающихся предмета исследования); экономико-статистический, в частности его приемы: сравнение (сопоставление фактических данных отчетного года с данными за предыдущие периоды), ряды динамики (для выявления тенденций развития изучаемых явлений, установление причин изменения отдельных их параметров).

Результаты. На основе изучения и обобщения зарубежного и отечественного опыта определены сущность интеллектуализации факторов производства. Осуществлена оценка эффективности функционирования и инвестиционного обеспечения отечественных сельскохозяйственных предприятий и отраслей науки, влияющих на активизацию процесса интеллектуализации факторов производства. Определены основные причины низкого уровня внедрения инноваций в сельскохозяйственных предприятиях, предложены пути их устранения.

Научная новизна. Усовершенствована трактовка понятия «интеллектуализация факторов производства», в основе которого лежит антропоцентрический подход, рассматривающий человеческий капитал как форму экономической жизнедеятельности, присущей инновационной экономике.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования будут способствовать реализации стратегии инновационного развития сельскохозяйственных предприятий, и могут быть применены для разработки стратегии стабильного научного обеспечения предпринимательства на селе в рамках совместного проекта Министерства аграрной политики и продовольствия и Министерства образования и науки Украины.

Ключевые слова: интеллектуализация, факторы производства, инновации, кайдзен, сельскохозяйственные предприятия.